

Seletuskiri „Sihtrandi tingimuste ja korra“ ning „Sihtrandidaotluste hindamise juhendi“ juurde

Siret Rutiku

Uurimistoetuste osakonna juhataja

11.06.2020

Üldist

Seoses 2020. a puhkenud COVID-19 epideemia ja sellest põhjustatud eriolukorraga otsustas Riigikogu 15. aprillil kiita heaks lisaelarve, millega mh eraldati epideemia leviku piiramisele ja eriolukorra tagajärgede leevendamisele suunatud teadusuuringuteks kokku 4 miljonit eurot. Lisaks toetatakse eraldatud vahenditest Tartu Ülikooli siirdemeditsiinikeskuses oleva kolmanda bioohutuse astme arendustegevusi ning Eesti teadlaste osalemist Põhjamaade ühises teadustöös (NordForsk) koroonaviiruse teemadel. Koroonakriisiga seotud teadus- ja arendustegevusse on riik suunanud kokku 8,1 miljonit eurot.

Eesti Teadusagentuur (ETAg) korraldas aprillis viiruse- ja eriolukorrasteemaliste uuringute vajaduste ja pakkumiste ideekorje. Saadud info rühmitati suuremateks teemavaldkondadeks ning ühtlasi määratleti esitatud ettepanekutele sobivaimad võimalikud rahastusinstrumendid. Selle tulemusena on tänaseks TAN määratlenud RITA1 meetmest rahastatavad uuringuteemad, ministriumide vajadustest lähtuvalt käib RITA2 taotlusvooru ette valmistamine. ETAg-i ideekorjes laekunud ülejäänud ettepanekutest määratles haridus- ja teadusministeerium (HTM) lisaks viis teemavaldkonda, millele ETAg korraldab spetsiaalse taotlusvooru. Sihttoetuse kogumaht on 2,1 miljonit eurot (sh kuni 5% menetluskulu), mille HTM eraldab ETAg-ile riigieelarvelise toetuse kasutamise lepinguga. Selle lepingu lisaks on ka [toetuse väljaandmise raamtingimused \(sh teemavaldkonnad ja ajakava\)](#), millest ETAg peab lähtuma toetuste väljaandmise kavandamisel ja korraldamisel.

Lähtuvalt nendest raamtingimustest ning eelläbirääkimistest HTMiga valmistati ETAg-is ette „Sihtrandi tingimused ja korra“ ning „Sihtrandi taotluste hindamise juhend“ (edaspidi ka korrad). Sihtrandi (tunnus ETISes COVSG) tingimuste ja korra ning hindamisjuhendi aluseks on võetud rühmagrandi (PRG) ja arendusgrandi (EAG) vastavad korrad, et tagada taotlejatele juba tuttav ja harjumuspärane tingimuste raamistik. Samuti on tuginetud Euroopa Teadusnõukogu (ERC) erinevate materjalide eeskujule (sh hindamiskriteeriumides ning taotluse põhjenduse osas) ja hindamisnõukogu ning haridus- ja teadusministeeriumi tagasisidele kordade kavanditele.

Korrad kinnitatakse ETAg-i juhatuse käskkirjaga. Ettevalmistamisel on ETISE taotlusvorm, selgitav informatsioon ETAg-i kodulehele ning kordade ja juhendmaterjalide tõlked inglise keelde.

Ülevaade sihtrandidaotluste esitamisel menetlemise ja hindamise olulisematest tingimustest

Taotlejad ja täitjad

- Sarnaselt PRGle ja EAGle saavad sihtgranti taotleda Eesti positiivselt evalveeritud TA-asutuses töötavad teadlased. Sarnaselt EAGle ei ole projektijuhile piiranguid töökoormuse osas, ent sarnaselt ETAg-i kõigile uurimistoetustele on eeldatud siiski minimaalne seotus Eesti TA-asutusega (0,2 koormusega töö asukohaga Eestis).
- Arvestades grandide spetsiifilist eesmärki ei ole (sarnaselt EAGle) taotlejatele seatud piiranguid käimasolevate projektidega seoses, ent üks isik saab olla märgitud vaid ühes COVSG taotluses.

- Kõige olulisemaks erisuseks teiste granditüüpidega on piirang, et taotleja peab olema ise juhtinud või osalenud teadusprojektis), mille tulemustele projektiidee tugineb. See piirang on oluline, kuivõrd projektid on väga lühikesed (ca aasta) ning eeldatavalt väga rakendusliku väljundiga, mille saavutamine on tõenäoline vaid juhul, kui projekti viivad ellu selles teemas pädevad ja varasemas uurimistöös sellega tegelenud teadlased ja eksperdid. Seega on taotlema oodatud nii ideekorjes ideed esitanud kui ka mingil põhjusel esitamata jätnud teadlased ja uurimisrühmad, kes tõendavad oma võimekust senise uurimistöo tulemused arendada lühikese ajaga võimalikult kõrge rakendusvalmiduse tasemele.
- COVSG projektis põhitäitjana osalemiseks ei ole nõutud (sarnaselt EAGle) doktorikraad, arvestades projektide väga rakenduslikku suunitlust ning nn rakendajate kaasamise olulisust. Hindamisnõukogu soovitusel rõhutatakse nii kordades kui ETISE taotlusvormis projektimeeskonna koosseisu, sh liikmete pädevuste ja ülesannete põhjendatuse olulisust.
- Arvestades projektide lühikest kestust ning tulemuste kiire rakendamise vajadust ei ole võimalik COVSG projekte peatada (sarnaselt EAGle) ega pikendada, ent on võimalik mõjuvatel põhjustel projektijuhti vahetada.
- COVSG projektidesse on soovitatav kaasata nn rakendajate esindajaid põhitäitjatena, partneritena või ekspertidena (kui asjakohane). Kaasamine mõjutab taotluse hindamist kahes hindamiskriteeriumis (rakenduslikkus ja teostatavus) ning on ka üks eelistamise alus võrdsete punktidega taotluste puhul.

Teemavaldkonnad ja taotlus

- Erinevalt PRGst ja EAGst on rakendusuuringu või eksperimentaalarenduse taotlus võimalik esitada vaid ühes HTMi määratletud viiest teemavaldkonnast:
 - 1) Viiruse levikut pärssivad materjalid ja pinnatöötlusvahendid;
 - 2) Uut tüüpi isikukaitsevahendid (nt tekstiilid, maskid jms) respiratoorsete viiruste, sh SARS-CoV-2 leviku piiramiseks;
 - 3) Ruumide siseõhus respiratoorsete viiruste, sh SARS-CoV-2 osakeste vähendamisega seotud tehnoloogilised lahendused;
 - 4) Tervishoiusektori pandeemiast tingitud töökoormust vähendavad (tervise)tehnoloogilised lahendused, sh teenuste ja protsesside automatiseerimine;
 - 5) Andmeanalüütikal tuginevad lahendused viiruse leviku hindamiseks ja meetmete mõju prognoosimiseks.

Teemale mittevastavad taotlused lükatakse tehnilise kontrolli käigus tagasi.
- Taotlejad küll märgivad ära ka teadusvaldkonna(d) OECD klassifikaatori järgi, kuhu nende projekt liigitub, ent taotlusi ei hinnata erinevalt teistest ETAG-i grantidest teadusvaldkonniti, vaid viies teemavaldkonnas. Sarnaselt EAGle moodustatakse COVSG taotluste pingerida teemavaldkondade üleselt.
- Taotlusvormis on lähtutud PRG ja EAG taotlusvormidest, et taotlejad saaksid kasutada neile juba harjumuspärast vormi, ent selles on rõhutatult esile toodud COVSG-spetsiifilisi aspekte (aktuaalsus, rakenduslikkus, potentsiaalne mõju jmt). Tulenevalt sihtgrandi spetsifikast on COVSG taotluses rõhk seniste üldiste teadussaavutuste (*track record*) asemel kitsamalt varasemal uurimistöo kogemusel ja tulemuslikkusel vastavas teemavaldkonnas. Seepärast on piiratud taotlustes ka varasemate teadustulemuste lisamist vastava teemavaldkonnaga (teadlaste CV-des muidugi on nähtav ja ka arvestatav kogu nende senine teadustöö).
- Sarnaselt EAGle on taotlemine piiritletud tehnoloogilise valmiduse tasemega (TVT) 3. Kuivõrd COVSG on suunatud teaduse (rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse), mitte tootearenduse rahastamisele, on projektiidee aluseks oleva eelneva teadustöö tulemuste TVT tase piiritletud

vahemikuga 3–5, mis vastab rakendusuuringu ja eksperimentaalarenduse tasemele. See piiritlus tugineb [OECD Frascati 2015 käsiraamatus kirjeldatud teadus- ja arendustegevuse ning tootearenduse eristamise alustele](#) ning [Horisont 2020 tehnoloogiaklassifikaatorile](#). Taotlused, milles see lähte-TVT on retsensentide ja eksperdikomisjoni hinnangul madalam või kõrgem, ei kvalifitseeru COVSG rahastusele. Sarnaselt EAG taotluste menetlemise kogemusele võib eksperdikomisjon anda soovi korral taotlejatele infot teiste potentsiaalselt sobivate rahastusinstrumentide kohta.

Grandimaht

- Sarnaselt PRGle ja EAGle toimub COVSG taotlemine fikseeritud grandimahtude põhimõttel. Teadlane arvutab eelarve abivahendi abil välja projekti eeldatava eelarve ning valib seejärel etteantud neljast grandimahust endale sobivaima, seda valikut põhjendades. Fikseeritud grandimahtude määratlemisel on lähtutud PRG ja EAG paralleelist, ent võetud arvesse ka ideekorjes esitatud ettepanekutes sisaldunud eelarvekirjeldusi.
- Hindamisnõukogu tegi ettepaneku kaaluda mitteeksperimentaalsete ja eksperimentaalsete granditüüpide omavahelise mahuerinevuse vähendamist, ent pärast analüüsi ning haridus- ja teadusministeeriumi tagasiside põhjal jäeti grandimahud siiski samaks, kuivõrd sihtgrandiprojektide kõrgest rakenduslikkuse (TVT) tasemest ja väga lühikesest kestusest tulenevalt võib eeldada eksperimentaalsete projektide puhul oluliselt suuremat ressursivajadust (võrreldes mitteeksperimentaalsete projektidega), kuivõrd kulused ei saa hajutada ning võib olla vajadus kalleid teenuseid sisse osta vmt.
- Väiksema ega suurema grandit taotlemine pole võimalik, kui taotlus rahuldatakse, siis rahastatakse projekti taotletud mahus. Teadlase vastutus on taotleda projekti eesmärkide saavutamiseks asjakohane toetus. Juhul, kui taotletud summast jääb projekti lõpus jääk, kantakse see tavapärasel korral ETag-ile koos proportsionaalse üldkuluga tagasi. Kui taotletud summast jääb puudu, on taotleja ja asutuse vastutus tagada täiendavate ressursside hankimine kokkulepitud eesmärkide saavutamiseks ja projekti lõpuni viimiseks. Kui taotleja on eksperdikomisjoni ja/või hindamisnõukogu hinnangul taotlenud ebasobivat grandimahtu (liiga suurt või liiga väikest eesmärkide saavutamiseks või ei ole eksperimentaalse granditüübi valik põhjendatud), siis võib see mõjutada taotluse koondhinnet 0,5 või 1 punkti võrra, ent negatiivne hinnang grandimahu valikule (hinne „mittesobiv“ (1)) ei lähe arvesse lävendi arvutamisel.

Hindamine

- COVSG taotluste hindamiseks moodustab ETag-i juhatus eraldi eksperdikomisjoni, millesse kuuluvad lisaks teemavaldkondadega seotud HN liikmetele (LO1, LO2, SO, AR) ka rakendajate (nt haiglate, ettevõtjate jt) ning HTMi ja EASi esindaja(d).
- Erinevalt ETag-i teiste grantide tavapärasest menetlusprotsessist, kus ärakuulamismenetlus toimub pärast hindamisnõukogu esialgset ettepanekut, on COVSG taotlejate ärakuulamismenetlus toodud varasemasse etappi, st pärast eksperdikomisjoni hinnangut, et hindamisnõukogu saaks anda lõpliku hinnangu ja teha rahastusettepaneku juba taotlejate tagasisidet arvestades. See võimaldab parandada hindamisprotsessi kvaliteeti ja lühendada taotlusvooru ajakava.
- Kuivõrd tegu on teadusprojektidega, on lõpliku hinnangu andmine sarnaselt teistele granditaotlustele hindamisnõukogu pädevuses, ent Haridus- ja teadusministeeriumi tagasisidest tulenevalt on täpsustatud, et hindamisnõukogu võib eksperdikomisjoni hinnanguid muuta vaid põhjendatud juhtudel.
- Hindamiskriteeriumid ning hinnete kujunemise, pingerea moodustamise ning võrdsete punktidega taotluste eelistamise alused on määratletud PRG ja EAG eeskujul, ent võttes arvesse COVSG eripära

ja spetsiifilist eesmärki. Haridus- ja teadusministeeriumi tagasiside põhjal on täpsustatud hindamisjuhendis hindamiskriteeriumide juures suunavaid küsimusi.

- Sarnaselt teistele granditüüpidele on kehtestatud taotluste hindamisel lävend, millest allapoole jäävad taotlused ei kvalifitseeru rahastamisele. Erinevalt PUTJD, PSG ja PRG tingimustest ei mõjuta alla lävendi jäämine edaspidi teiste rahastusinstrumentide taotlemist, kuna sihtgrandi näol on tegemist ühekordse erakorralise rahastusmeetmega.
- Tulenevalt teiste granditaotluste (PUTJD, PSG, PRG, EAG) menetlemise kogemustest on määratletud esmalt pingeridade moodustamine teemavaldkondade lõikes ning alles siis teemavaldkondade üleselt (samale põhimõttele on vaja üle minna ka teistes taotlusvoorudes), et vältida olukorda, kus retsensentide erinevatest hindamisarusaamadest tingitud erinevused punktides võivad seada ühe valdkonna nõrgema taotluse kõrgemale kohale teise valdkonna tugevast taotlusest.
- COVSG taotluste rahastamine ühes teemavaldkondade üleses pingereas (sarnaselt EAGle) on põhjendatud sellega, et ei ole teada, kas ja kui palju tugevaid taotlusi igasse teemavaldkonda laekub. Haridus- ja teadusministeeriumi tagasisidest lähtuvalt ei määratleta rahastusettepanekute jaotumist teemavaldkonniti (ei sätestata, et kvalifitseeruvate taotluste korral peaks igas teemavaldkonnas rahastatama vähemalt kaks taotlust), vaid taotluste rahastamise aluseks on ainult teemavaldkondade ülene pingerida.